

Definitioner:

Julle: Klinkbyggd, akterspegel, utanpåliggande roder

Snipa: Sannolikt den äldsta typen av nordiska båtar, utvecklades över hela Sverige. Spetsgattad, oftast tämligen smäcker, men lokala, rundare varianter är vanliga.

Kåg: Allmogetyp, liten, rundgattad, flatbottnad segelbåt, oftast försett med ett eller två sprisegel, bogspröt, ofta odäckad, eller med smalt skarndäck.

Traditionell koster: Allmogetyp, rundgattad, byggd i furu eller ek på klink, bogspröt, gaffel eller bermudarigg, grundgående och mycket bred i förhållande till längd.

Klassad koster: modifierade varianter, K6, K22, K, 25, K 32, K38, K45, där siffran anger segelyta.

Modern koster: generellt slankare än traditionell koster och kan vara byggd av olika träslag eller i glasfiberarmerad plast. Exempelvis Havs- och Storfidra, Laurikoster, L28 och L32, Allegro 27 och 33 med flera.

Mer typiska representanter för den genuina kostern än Lovisa, 1897, och Klipper, 1880, är svårt att finna.

SVENSKA BÅTKLASSIKER

KOSTERN

– tryggare kan ingen vara

Sinnebilden för kostern är en nästan lika bred som lång, klinkbyggd båt i furu eller ek. Kosterns ursprung går sekler tillbaka då Bohuslän hörde till Norge. Men såväl Knud Reimers, Olle Enderlein som Osborn Ralph har visat att en koster kan vara modern, smäcker, kravellbyggd och i exempelvis mahogny. Arvid Laurin och Lage Eklund utvecklade kostertypen för modern plastbåtstillverkning.

Text: Stefan Iwanowski Arkivmaterial: Iwanowskis arkiv

Kuriosa:

Harpojsing: En gammal metod att skydda träet genom bestrykning med "kokt och avskummad samt med litet svafvelblomma blandad kåda", enligt Nautisk Ordbok från 1914. Varken bruket eller ordet förekommer dock i modern tid.

Nagling: metod att fästa borden med trä- eller järnnaglar.

Skarpsegling: begreppet utdött i svenskan men lever vidare i norskan. Avser båt som seglar mycket bra.

För den som vill veta mer:

Föreningen allmogeåtar – allmogeatar.se

De driver även det idylliska Bassholmen, en musei-ö, i mellersta Bohuslän. Ett besök rekommenderas varmt.

Segel Sällskapet Fram och Kosterbåts Förbundet – ssfram.com

"DET LILLA FARTYGETS symmetriska former, den jämna bordläggningen, den nästan osynliga naglingen, däckets knappt märkbara fogningar och slutligen den fina blanka harpojsningen skulle en kännare genast tillkännagivit, att detta var en av de för sin skarpsegling beryktade Kosterbåtarna, där skaparens, Tomas i Kilen mästehand röjdes överallt." Så beskrev författaren Emelie Flygare-Carlén 1846, en båt byggd av den legendariske båtbyggaren Tomas Andersson, verksam även som bordfyllare, vilket var en yrkesgrupp som reste runt till båtbyggare och enskilda och tillverkade bord och fäste dem till spunningen på köl och stävar, som rests av beställaren. Dessa hantverkare hade stort inflytande på båtens utformning, som ju skedde utifrån hantverkarnas kunskaper och beställarens önskemål i stunden, utan ritningar och mallar.

MEN VAD ÄR det egentligen vi talar om? En bred, klinkbyggd båt som inte har akterspegel. En koster! Men det skulle ju kunna vara en vässing? Eller en snipa eller kanske en kåg? Ja, det finns flera båttyper att välja på med samma grundförutsättningar. Vi får titta på ursprung och detaljer.

Kostern utvecklades utmed norska syd- och svenska norra Västkusten, utifrån en båttyp som utvecklades under sekler, med inspiration från båtarna från bl.a. Hvaler i

Syd Norge och utifrån de väder och sjöförhållanden som råder i farvattnen kring Koster. Tomas i Kilen tillskrivs byggandet av den första egentliga kostern och de kostrar som lämnade hans varv på Syd-Koster var extra uppskattade för sina fina seglingsegenskaper och mycket populära vid kappseglingarna i området.

Båttypen kännetecknas av sin stora bredd i förhållande till längden och ett vanligen 6 till 10 meter långt skrov med utfallande sidor

Havsfidran är en av de moderna kostrar som utvecklades för byggnation i glasfiberarmerad plast på Fisksättra varv.

och en grund, slank underkropp. Riggningen utgjordes av gaffelsegel och ett till två försegel på bogspröt. Allt detta gjorde den både stabil, slutstyv, snabbseglande och ett gissel för tullare som jagade smugglarna i sina mer ålderstigna farkoster.

VARTEFTER SPREDS KOSTERTYPEN till andra delar av landet och utvecklades för lokala förhållanden, med Orust-, Öresunds- och Blekinge-koster som några typer.

Även fritidsbåtskonstruktörerna tog upp kosteridén. Inte minst Arvid Laurin breddade synen på vad begreppet kan omfatta med sin karaktäristiska Laurinkoster där valdäcket ökade det invändiga utrymmet högst markant. Även en estet som Olle Enderlein har flera kostrar i sin produktion. Den smidigare bermudasriggen slog ut gaffelseglet.

NÄR PLASTEN GJORDE entré, ökade även möjligheterna för att utveckla kostern. Malmö Flygindustri byggde Laurinkostern L 32 som var lätt att anpassa för färdiga former och glasfiberbakning. Även Fisksättra var tidigt ute med plastbåtar och den lilla runda (6,0x2,2) Havsfidran (i flera varianter) som presenterades på Allt för Sjön 1963 blev mäktigt populär och prövades både vid Atlant-överfarter och havskappseglingar med gott resultat.

Koster är alltså ett tånjbart begrepp som omfattar många av våra mest älskade båtar. ☺